

IMPRESCRIPTIBILITATEA CRIMELOR DE RĂZBOI ȘI CRIMELOR ÎMPOTRIVA UMANITĂȚII

Olga DORUL, doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Summary: States of the world deeming it necessary to safeguard human dignity in wartime and in peace time by finding crimes against humanity and war as a serious assault on human dignity, concerned to avoid that the prosecution and punishment of such crimes should not be hindered by the prescription of the prosecution and execution of the punishments, laid down in numerous international treaties the principle of imprescriptibility of war crimes and crimes against humanity as an effective instrument in ensuring the universal repression of international crimes and the realization of the individualization of the international criminal responsibility of individuals who have committed such crimes.

Dreptul penal, în dependență de diferite categorii de crime, fixează termeni, la expirarea cărora orice acțiune publică nu mai poate fi realizată, iar urmărirea penală devine imposibilă. Legislațiile naționale inspirate din dreptul roman reglementează prescripția pentru anumite sau pentru toate infracțiunile. Termenii de prescripție pot varia de la unul până la treizeci de ani în dependență de gravitatea infracțiunilor. În ordinea juridică a statelor ce aparțin sistemului de drept anglosaxon nu se conține o prescripție a celor mai grave crime cum este omorul.¹

Imprescriptibilitatea se aplică crimelor ale căror examinare este foarte dificilă. Aceasta se referă în special la crimele de război și crimele împotriva umanității pentru care este necesar ca o situație de război să înceteze sau ca autoritățile politice ale unei țări să se schimbe pentru ca acțiunea în justiție să fie practic posibilă. Imprescriptibilitatea permite să fie evitată situația când crimele cele mai grave rămân nepedepsite.²

Timp îndelungat juriștii specializați în materia dreptului internațional, practicieni și teoreticieni, nu erau unanimi în vederea determinării originii regulii imprescriptibilității crimelor de război. Unii considerau că acest principiu este o creație a ordinilor juridice naționale, alții – că este o normă internațională având origine cutumiară, actualmente fiind deja codificată.

Urmare a ororilor produse de cele două conflagrații mondiale, omenirea a realizat importanța reprimării universale a crimelor împotriva umanității și a crimelor de război. Printre primele tentative în acest sens, se numără codificarea oficială internațională a principiului imprescriptibilității crimelor internaționale menționate mai sus. Primul tratat internațional în acest sens, a devenit Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității. Reieșind din dispozițiile Convenției:

”Oricare ar fi data la care au fost comise, crimele următoare sunt imprescriptibile:

a) crimele de război, așa cum sunt definite în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg din 8 august 1945 și confirmate prin rezoluțiile Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite 3 (I) și 95 (I) din 13 februarie 1946 și 11 decembrie 1946 și, în special, "infracțiunile grave" enumerate în convențiile de la Geneva din 12 august 1949 pentru protecția victimelor de război;

¹ Dictionnaire pratique du droit humanitaire,
<http://dictionnaire-droit-humanitaire.org/content/article/2/imprescriptibilite/>

² Ibidem

b) *crimele contra umanității, indiferent dacă sunt comise în timp de război sau în timp de pace, așa cum sunt definite în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg din 8 august 1945 și confirmate prin rezoluțiile Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite 3 (I) și 95 (I) din 13 februarie 1946 și 11 decembrie 1946, evicțiunea prin atac armat sau ocupație și actele inumane care decurg din politica de apartheid, precum și crima de genocid, așa cum este definită în Convenția din 1948 pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid, chiar dacă aceste acte nu constituie o violare a dreptului intern al țării în care au fost comise.*” (art. 1)

”Dacă va fi comisă oricare dintre crimele menționate în articolul 1, prevederile acestei Convenții vor fi aplicate reprezentanților autorității de stat și persoanelor particulare care participă la comiterea ei ca autori sau complici, care se fac vinovați de incitare directă la comiterea oricăreia dintre aceste crime, sau care participă la o înțelegere în vederea comiterii ei, indiferent de gradul de execuție în care s-ar afla, precum și reprezentanților autorității de stat care tolerează comiterea acestei crime”. (art. 2)¹

Un alt tratat internațional în materie, deși de o importanță regională, este Convenția europeană privind imprescriptibilitatea crimelor împotriva umanității și a crimelor de război² care la articolul 1 prevede:

”Orice stat contractant se angajează să ia măsurile necesare pentru ca prescripția să fie inaplicabilă urmării infracțiunilor următoare și executării pedepselor pronunțate pentru astfel de infracțiuni, în măsura în care aceste infracțiuni sunt susceptibile de pedeapsă în legislația națională:

1. crimele împotriva umanității, prevăzute în Convenția pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid, adoptată la 9 decembrie 1948 de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite;

2. a) infracțiunile prevăzute la art.50 din Convenția de la Geneva din 1949 pentru ameliorarea situației răniților și bolnavilor din forțele armate de pe câmpul de luptă, la art. 51 din Convenția de la Geneva din 1949 pentru ameliorarea situației răniților, bolnavilor și naufragiaților forțelor armate, la art. 130 din Convenția de la Geneva din 1949 privind tratamentul prizonierilor de război și la art. 147 din Convenția de la Geneva din 1949 privind protecția persoanelor civile în timp de război;

b) orice încălcări similare ale legilor războiului în vigoare în momentul intrării în vigoare a prezentei convenții și a cutumelor de război existente în acel moment, care nu au fost prevăzute de dispozițiile mai sus menționate ale convențiilor de la Geneva, atunci când infracțiunea în speță este considerată deosebit de gravă fie din cauza elementelor sale materiale și internaționale, fie din cauza întinderii consecințelor sale previzibile;

3. orice altă infracțiune la legi și cutume din dreptul internațional, așa cum se va stabili în viitor și pe care statul contractant interesat le consideră, în termenii unei declarații făcute conform art. 6, ca fiind de natură analoagă celor prevăzute la paragraful 1 sau 2 al prezentului articol.”

Între aceste două tratate internaționale există o deosebire substanțială: Convenția din 1968 are efect retroactiv, conținând la art. IV prevederea: *”Statele părți la prezenta Convenție se angajează să adopte, în conformitate cu procedurile lor constituționale, orice măsuri legislative sau de alt ordin care ar fi necesare pentru a asigura imprescriptibilitatea crimelor menționate în articolele I și II ale prezentei Convenții, atât în ceea ce privește urmărirea, cât și în ceea ce privește pedeapsa; acolo unde în acest domeniu ar exista o prescripție, în virtutea legii sau altfel, ea va fi abolită.”* La rândul său, Convenția din anul 1974 nu are un asemenea efect, deoarece se aplică crimelor săvârșite fie după, fie până la intrarea sa în vigoare și pentru care încă nu a expirat termenul de prescripție.³

Statutele tribunalelor internaționale militare (1945, 1946) și penale (1993, 1994) nu au consacrat expres principiul imprescriptibilității crimelor de război și crimelor împotriva umanității. Abia în anul 1998, odată cu adoptarea Statutului Curții Penale Internaționale este consfințită regula imprescriptibilității crimelor internaționale. Astfel, în conformitate cu prevederile articolului 29 din Statutul Curții Penale Internaționale, intitulat *”Imprescriptibilitatea”*, crimele ce țin de competența Curții nu se prescriu. Totodată, în conformitate cu prevederile alineatului 1 al articolului 5 al Statutului, competența Curții este limitată la crimele cele mai grave care privesc ansamblul comunității internaționale. În baza statutului

¹ Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968. Intrată în vigoare la 11 noiembrie 1970. Publicată în *Tratate Internaționale* Nr. 1 art Nr : 96

² *Convenția Europeană privind imprescriptibilitatea crimelor împotriva umanității și a crimelor de război* Strasbourg, adoptată sub egida Consiliului Europei la 25 ianuarie 1974, intrată în vigoare la 27 iunie 2003. <https://www.coe.int/tu/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/09000016800761bd>; <http://www.procuror.ro/article/9102/Convenția-Europeana-privind-imprescriptibilitatea-crimelor-impotriva-umanit%C4%83%C8%9Bii-%C8%99i-a-crimelor-de-r%C4%83zboi>

³ Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов – Москва: МККК, 2011. – 1144 с. P. 932

Curtea are competență în ceea ce privește următoarele crime: a) crima de genocid; b) crimele împotriva umanității; c) crimele de război; d) crima de agresiune.¹

Suplimentar normelor internaționale convenționale, în dreptul internațional umanitar se aplică normele cutumiare. Astfel, potrivit normei 160, practica statelor stabilește că neaplicarea termenului de prescripție crimelor de război este valabilă atât în cazul conflictelor armate internaționale, precum și în cadrul conflictelor armate fără caracter internațional².

În vederea asigurării implementării principiului cercetat în prezenta lucrare în ordinea juridică internă a statelor părți la tratatele internaționale, este necesar ca statele să adopte un cadru normativ intern relevant. Astfel se prezintă astăzi legislațiile penale ale majorității statelor, inclusiv a Republicii Moldova, or, articolul 60 (al. 8) al Codului Penal³ al statului nostru intitulat ”Prescripția tragerii la răspundere penală” prevede:

”Prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, indiferent de data la care au fost săvârșite.”

Întru a exemplifica practic cele menționate mai sus, estimăm relevant să reamintim procesul lui Adolf Eichmann, cunoscut ofițer nazist. Eichmann, numit ”arhitectul Holocaustului”, după ce a fost judecat în contumacie, a fost capturat în Argentina de către Serviciul de informații externe al Israelului, Mosad, în anul 1961, după 15 ani de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Fiind adus în Israel, Eichmann a pledat nevinovat invocând executarea ordinelor superiorilor. Suplimentar, acuzatul a invocat termenul de prescripție de 15 ani, prevăzut de legea argentiniană, întru a fi eliberat de răspundere penală. Instanța a respins acest argument, argumentând că legislația argentiniană nu are forță juridică pentru Israel.⁴ La fel, instanța de judecată din Israel a abordat subiectul nu din punct de vedere a dreptului internațional, ci prin prisma dreptului izraelian, care nu conținea termeni de prescripție pentru crimele împotriva umanității și crimele de război. Eichmann a fost declarat vinovat pentru săvârșirea crimelor de război și crimelor împotriva umanității, a fost condamnat la moarte prin spânzurare și executat în anul 1962.

În concluzie, realizarea conținutului principiului imprescriptibilității crimelor de război și crimelor împotriva umanității, deși suferă interpretări contradictorii și este subminată uneori de reticența statelor, constituie o condiție *sine qua non* în vederea reprimării universale a crimelor internaționale și asigurarea, în ultimă instanță, a individualizării răspunderii internaționale penale a persoanei fizice care a comis crime de război sau crime împotriva umanității.

Referințe bibliografice:

1. Dictionnaire pratique du droit humanitaire, <http://dictionnaire-droit-humanitaire.org/content/article/2/imprescriptibilite/>
2. Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968. Intrată în vigoare la 11 noiembrie 1970. Publicată în *Tratate Internaționale* Nr. 1 art Nr : 96
3. *Conventia Europeana privind imprescriptibilitatea crimelor împotriva umanității și a crimelor de război*, adoptată sub egida Consiliului Europei, Strasbourg, 25 ianuarie 1974, intrată în vigoare la 27 iunie 2003. <https://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/09000016800761bd>
4. Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов – Москва: МККК, 2011. 1144 с.
5. Statutul Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998, ratificat de Republica Moldova la 9 septembrie 2010, publicat în *Monitorul Oficial* nr. 190 din 29 septembrie 2010. <http://lex.justice.md/index.php?action=doc&lang=1&id=336126>

¹ Statutul Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998, ratificat de Republica Moldova la 9 septembrie 2010, publicat în *Monitorul Oficial* nr. 190 din 29 septembrie 2010. <http://lex.justice.md/index.php?action=doc&lang=1&id=336126> [vizitat la 08.01.2017]

² Henckaerts J.-M., Doswald-Beck L., Alvermann C., Dormann K., Rolfe B., *Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules* Cambridge University Press 2005, vol. II, cap. 4, sect. E. перев. Обычное международное гуманитарное право. МККК, 2006. p. 795

³ Codul penal al Republicii Moldova, publicat în *Monitorul Oficial* al Republicii Moldova Nr. 72-74 din 14.04.2009.

⁴ Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов – Москва: МККК, 2011. – 1144 с. P. 932

6. Henckaerts J.-M., Doswald-Beck L., Alvermann C., Dormann K., Rolle B., Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules Cambridge University Press 2005, vol. II, capit. 4, secț. E
перев. Обычное международное гуманитарное право. МККК, 2006.
7. Codul penal al Republicii Moldova, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 72-74
din 14.04.2009.